

(F. HDK)

A „HÓTTIG NYÖGÖM” HÁZ BEJÁRATA, MELYET DR. BERETZK PÁL POLGÁRMESTER ÉPÍTTETETT - EREDETELEG SÁRGA MAJOLIKA CSERÉPPEL - HÁTTERBEN A TÖBB ALKALOMMAL ÁTALAKÍTOTT, KIBŐVÍTETT HÁZ, MA ÓVODA

Valahogy úgy alakult, hogy akár évtizedekig mindig máshol ejtettük meg a megbeszéléseinket Lelkes tanár úrral, de egyszer azt mondtam: a Kígyó utcán talál meg – nem gondolva arra, hogy neki ez a helyszín még ismeretlen.

Így, hát kérdezősködni kellett: merre is van az az utca. Egy néni — Pista elmondása szerint — elgondolkozott, majd felderült az arca. Ja! A Berci utcája! Az erre meg arra van! Így már oda lehet találni.

Vagyis személyekhez, emlékekhez, élményekhez, helyszínhez kötődik minden. Ezt gondolom Tornyai János és Vásárhely kapcsolatáról is. Az utazó idetalálna, ha csak annyit tudna rólunk, hogy Tornyai városát keresi.

Könyvben, katalógusban már sokszor találkoztunk Tornyai nevével, az alkotásaival.

Amikor azonban a gépbe beütöttem cik kem megadott témáját, a „Hóttig nyögöm házat”, csak egyetlen egy találatot adott ki.

Dr. Cserjés Katalin *Kép-olvasás* c. könyvéből egy idézet:

„Tornyai János (1869-1936)

Tornyai a 20. századi alföldi – vásárhelyi piktúra legjelentősebb alakja.

Mélyrealizmusa, drámaisága, fény-árnyék technika, sötét tónusai és felvillanó fehérjei Munkácsy Mihály örökösének mutatják. Egész élete könyörtelen harc volt a szegénység-gel, küzdelem a kifejezésért, szemben a Pusztával, a „nagy sömmeivel”, ahogy mondta volt.

Bús magyar sors.

Önéletrajzi ihletésű festménye érzékelteti legjobban kötődéseit, Adyhoz mérhető szociális indulatait, magyarságélményét. *Juss* című óriásképené vázlatain egész életében dolgozott. Ez is sors-kép: a nyomorúságos, vad indulatok dúlta „hóttig nyögöm” viharsarki szegénység képe.”

GONDOLATOK A „HÓTTIG NYÖGÖM” HÁZ KÖRÜL

Amint érezzük is az idézetből, ez a hóttig nyögöm kifejezés nem is egy házra, hanem egy életvitelre, feladatvállalásra vonatkozik.

Pedig a „Hóttig nyögöm” ház valóság. Mártély belterületén balkéz felől a kanyar előtt az utolsó ház, mielőtt elérnénk a töltést.

Olyannyira valóságos, hogy most egy óvoda üzemel benne és az udvarán.

Ebből a rutinos olvasó rájön, hogy ez nem egy kis parasztház. Annál nagyobb.

Amikor a jószemű művészember kiválasztotta, biztosan nem csak az volt a szempontja, hogy ez volt az eladó!

Döntő érv lehetett a mérete mellett az az emberi léptékű távolság, ami a holtágig kényelmesen sétálva, vagy festőeszközökkel a hóna alatt is különösebb fáradság nélkül legyőzhető volt.

Egy híres festőnek, aki ráadásul előszere-ttel fest nagy méretű képeket is, természetesen volt más háza a városban, és nagyon jó feltételekre is szüksége volt az alkotásra műtermes házban, de az már volt.

Mártély azonban másról szól.

Kellett!

Tornyai János nem menekült el a rá váró feladattól, de valahol meg is kellett pihennie.

Sorsokat, drámákat, tragédiákat is festett. Szerintem nem csak azért, mert a kor elvárta az ilyen kicsit a romantikával, kicsit a realizmussal, kicsit magyar történelmi festéssel rokon megoldásokat, hanem mint a becsületes embert foglalkoztatják a körülötte élők és az életük.

A tisztán látó ember pedig nem fél azoktól a torzulásoktól, nélkülözésektől, amit a szegénység okoz. A festő pedig belső indítástól ábrázolja mindezt. Ráadásul fantasztikus tudással, tehetséggel. Egy-egy Tornyai-kép ma is többet mond el a társadalomról, az emberekről, mint bármilyen elemzés, de ez hatalmas teher egy festő számára. Ezek a mély gondolatok megviselik az embert. Csoda, ha elfárad időnként? Csoda hát, ha elmenekül Mártélyra? – hiszen a Tisza-part maga az éden!

Az egyik kedvenc fotóm, amikor az óriás manókká vált fűzfák tövében Tornyai alkot.

Lehet, hogy ott is a „Juss” egyik vázlatán gondolkodott. De az is lehet, hogy „csak” színkompozíciókon merengett el, vagy a csönd és szunyókálás csábította ide a fák árnyai közé.

Persze a „Hóttig nyögöm” házhoz nem csak a holtág volt közel.

A falusi, tanyasi élet bekopogott az ajtón, beszűrődött az ablakon, az illata átlengte a szobát.

Ez a lényeg!

Nagy terheket hordozhat egy gondolkodó, kemény munkát végezhet a festő, de Tornyai megmutatja nekünk a megoldást, azt, hogy hogyan maradhatunk emberek! Vissza a gyökerekhez!

Megmutatja a katarzist. Ehhez kellett közel lenni mindenhez. Ebben a házban látta meg és érezte át Tornyai leginkább a dolgok súlyát, és itt kristályosodott ki legszebben az, hogy mindez milyen szép feladat, ábrázolni az embert olyannak, amilyen, mindez mennyire vállalható.

Tulajdonképpen nincs is más, csak ami a vásznon megjelenik. Az a valóság!

De kell a kiindulópont, és kell a viszonyítási alap, hogy legyen erőnk kimozdítani a világot a sarkából. Ez a pont leginkább a mártélyi ház volt Tornyai számára – úgy látom.

És ezt nem mások kedvéért vette.

A legbensőbb énjének volt rá szüksége. A „Hóttig nyögöm” házat a lélek szülte.

Itt volt az igazi gyökere, s érezte, hogy ha az alkotásai (a termés) valamikor megmérétek, akkor ez az a hely, ahol nem kell magyarázkodnia semmit, mindenki számára egyértelmű: Beért a gyümölcs. S a köszönet is itt a legőszintébb.

A vásárhelyiség gyönyörű bizonyítéka Tornyai minden alkotása.

Ákár tájat, akár szobabelsőt, akár embereket fest, őszinte tükröt tart elénk a festő, és lass csodát: tetszik, amit a tükörben látunk, pedig az ember nagyon emberi tud lenni.

Ilyen értelemben a szembesülés egyik legerősebb bástyája a „Hóttig nyögöm” ház. A vásárhelyiség szép példája a mártélyi ház, ahol erőt lehet gyűjteni. Így lesz Vásárhely Tornyai városa, ahogy a Kígyó utca az meg a Bercié!

Szerintem ezért kell megbecsülnünk a jövőben is minden ilyen helyet, ahol történt valami, ahol elkezdődött valami, vagy éppen séggel semmi sem történt, de fontos volt, s csak a festő által adott címen is órákat lehet gondolkodni, mert benne van minden ragaszkodásunk, sorsunk, humorunk.

Én még azt is el tudnám képzelni, hogy egyszer majd lesz lehetőség beülni a „Hóttig nyögöm” ház egyik szobájába, ami csak erre a célra lesz kialakítva. Szeretnék beülni a Tornyai szellemiségét idéző bútorok közé, és szeretnék kinézni az ablakon, ott, ahol Tornyai is kinézett, érezve: nem mindennapi hely, ahol üldögélek. Ma is kell egy ilyen meghitt szembesülés, egy igazi tükör.

És azt remélem, hogy az ott látott és tapasztalt tükör ugyanolyan őszinte lesz és fényes, mint száz évvel ezelőtt. Olyan, mint Tornyai képein.

Egy biztos.

Nehéznek ma is nehéz, de egy emlékszo-ba kijárna a mesternek.

Így az emléke előtt is tisztelnénk, és Vásárhely és Mártély újabb bizonyítékot mutatna a világnak, hogy a csoda itt van közöttünk, és érdemes erre a tájra elvetődni még akkor is, ha az, ami itt fogad, az a nagy sömme.

De kicsoda nagy sömme!

Bányai Béla